

Státní občanství

- **Pojem a význam státního občanství**
- **Historický vývoj**
- **Funkce státního občanství**
- **Druhy občanství**
- **Právní úprava – přehled**
- **Státní občanství ČR – materiální vymezení**
- **Principy právní úpravy**
- **Způsoby nabývání a pozbývání**

Vztahy mezi ČR a jednotlivci - typy

a) prostá skutečnost pobytu na území

nalezenec, tranzit, krátkodobý pobyt, kočovníci (nomádi), turisté, apod.;

b) hospodářskou činností, vyvíjenou na území ČR na základě našich předpisů

zahraniční dělníci s pobytem, pendleři,

c) trvalým pobytem na tomto území, stvrzeným na základě rozhodnutí příslušného státního orgánu

cizí státní příslušník, bezdomovec (cca 400), cizinci s překážkou vycestování, cizinci, kteří (ne)mají s ČR vízovou povinnost,

d) zvláštním statusem, který byl jedinci udělen ČR základě předpisů mezinárodního a vnitrostátního práva

uprchlík, žadatelé (čekatelé) o azyl, azylant, dočasné útočiště, exiteritoriál (diplomaté, konzulové); občané EU, nežádoucí osoby, vyhoštěné osoby, přistěhovalci, internované osoby v době válečného stavu

e) státní občanství ČR

Pojem státního občanství

- **Státní občanství jako právní status**
- původ v římském (status civitatis) a středověkém (stavy) pojetí
- jeden stav pro všechny různé stavy (stav občanský)
- zahrnuje zvláštní postavení, kterého se nabývá určitou právní skutečností (čl. 12 odst. 1 Ústavy)
- charakterizováno zvláštními právy a povinnostmi
- **Státní občanství jako právní vztah**
- vazba na společenskou smlouvu (tzv. občanská práva – J. Locke – oproti lidským, vazba na člověka)
- důraz na obsah
- **Státní občanství jako subjektivní veřejné právo** – získat, nebýt svévolně zbaven, změnit – vše představuje výrazné zásahy do původní koncepce státního občanství
- **postupně se prosazuje ve 20. století, z mezinárodního práva proniká do vnitrostátního a do judikatury (u nás NSS – viz 2 As 31/2005-78 – rozlišení nárok a subjektivní právo - Zatímco se totiž subjektivní právo rovná určitému výslovnému dovolení zákonodárce, které je obsaženo v právu objektivním a je adresováno fyzické nebo právnické osobě; právní nárok představuje takové výslovné dovolení, kterého se za splnění podmínek uvedených v objektivním právu může subjekt práva skutečně domoci. Subjektivní právo tak představuje možnost subjektu práva právní cestou něco požadovat, právní nárok odráží jistotu, že za splnění stanovených podmínek musí být této žádosti vyhověno, představuje tedy vyšší kvalitu poskytnutou subjektivnímu právu – www.nssoud.cz)**
- **proti – zastánci úzkého výkladu § 7 ZSS „lze“, návrh úst. zákona, který by to vyjádřil, jak lze donutit MV, aby udělilo, jak lze donutit prezidenta, aby jmenoval**
- **Občan jako fyzická osoba – do účinnosti Listiny základních práv a svobod (č. 42 odst. 3)**

Zvláštnosti státního občanství

Od jiných vztahů, které vznikají mezi státem a jedincem (viz výše č. 7), pokud vezmeme v úvahu všechny jeho rysy, **se odlišuje:**

- časovou a územní **trvalostí** vztahu
- jeho **veřejnoprávní výlučností**, která netrpí a nerespektuje existenci obdobného vztahu k jinému státu
- **personalitou** projevující se ve vlastnostech personální výsosti státu, pouze ČR může určovat jistá práva a povinnosti svým občanům bez ohledu na to, kde se nacházejí
- **bezprostředností**, tj. nezprostředkovaností jiným vztahem (u nás od konce 18. století - viz č. 11) k vrchnosti, obci, cechu, rodině, rodu, fráterii atd.;
- **efektivitou** spočívající v nároku na účinnou ochranu ze strany státu, které se lze dovolat jak prostředky „jiné“ právní ochrany, tak veřejnoprávního soudnictví;
- **rovností**, která vyjadřuje, že všichni občané mají stejná práva a povinnosti jako ostatní

Druhy státního občanství

Státní občanství a občanství veřejnoprávních územních korporací (§ 12 KZř, § 16 OZř – viz příklad)

§ 16 (1) Občanem obce je fyzická osoba, která a) je státním občanem České republiky, a b) je v obci hlášena k trvalému pobytu.

(2) Občan obce, který dosáhl věku 18 let, má právo

- a) volit a být volen do zastupitelstva obce za podmínek stanovených zvláštním zákonem,
- b) hlasovat v místním referendu za podmínek stanovených zvláštním zákonem,
- c) vyjadřovat na zasedání zastupitelstva obce v souladu s jednacím řádem svá stanoviska k projednávaným věcem,
- d) vyjadřovat se k návrhu rozpočtu obce a k závěrečnému účtu obce za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce,
- e) nahlížet do rozpočtu obce a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva obce, do usnesení rady obce, výborů zastupitelstva obce a komisí rady obce a pořizovat si z nich výpisy,
- f) požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou obce nebo zastupitelstvem obce; je-li žádost podepsána nejméně 0,5 % občanů obce, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů,
- g) podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty; orgány obce je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů.

(3) Oprávnění uvedená v odstavci 2 písm. c) až g) má i fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a vlastní na území obce nemovitost.

§ 17 Oprávnění uvedená v § 16 má i fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let, je cizím státním občanem a je v obci hlášena k trvalému pobytu, stanoví-li tak **mezinárodní smlouva**, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.

- **Občanství základní (dnes státní) a akcesorické (obecní, krajské, EU)**
- **Občanství vnější (nationality, Staatsangehörigkeit), pasivní a vnitřní (citizenship, Staatsbürgerschaft), aktivní**
- **Supranacionální občanství EU** – čl. 19-21 SEU (pobyt, pohyb, petice, diplomatická ochrana, volby, zákaz diskriminace)
- **Funkcionální státní občanství** – čl. 2 odst. 2 úst. dekret č. 33/1945 Sb. (případ Salm-Reifferscheidt, konzulární úmluva s USA 1973)

Historický vývoj státního občanství

- **Atény** – ius sanguinis, vázáno na politická práva (účast na správě) a zvláštní povinnosti (věrnost, obrana, voj. služba, dodržování práva, placení daní, brát si Atéňanky, starat se o hroby předků - Antigona)
- **Řím** – plošný stát, občanství vyjadřuje vztah osob (rovnost v právech podle občanství)
- **Středověk** – vazba na město, obec (základ dnešního samosprávného občanství) – podle původu (narození v obci, sousedé), později význam majetku (společníci obce v 19. stol), uzavření sňatku, doporučení, náb. vyznání, dobrá pověst (dnes § 7 ZSS), význam pro podnikání, povinnosti – věrnost, daně, služba v městské stráž, obrana
- **Absolutismus** – ne partikularismus, všichni poddanými jednoho vládce, vazba na stát, ne na obec, bezprostřední vztah – občanství spojuje, kdežto obecní rozděluje
- **Od 18. století** – moderní občanství, politická práva a svobody, povinnosti
- zakotvení v ústavách (1789 Prohlášení práv člověka a občana, 1795 Prohlášení práv a povinností)
- zakotvení v občanských zákonících (§ 28n ABGB)
- zakotvení ve speciálních veřejnoprávních předpisech (od pol. 19. století)
- obsahují definici občana, způsoby nabývání a pozbývání, řízení ve věcech občanství a postup při ověřování a zjišťování
- zakotvení v mezinárodních smlouvách (od poč. 20. stol. Jižní Amerika, 1930 Evropa)
- nejdříve zaměřené na omezení případů bipoitismu,
- po 2. světové válce na zaručení práv spojených s občanstvím (získání, udržení, změna)

Právní úprava státního občanství ČR

- Ultraaktivita statusového práva (status civitatis) – viz § 1 odst. 2 ZSS
- **Prameny – vnitrostátní, mezinárodní, judikatura, historické**
- **Vnitrostátní**
- **platný ZSO, určuje, kdo je k určitému rozhodnému dni (1.1.1993, 1.1.1969, 28.10.1918) státním občanem**
- **kdo jím toho dne není, musí prokázat, že jej od té doby nabyl**
- **kdo jím byl, musí prokázat, že jej od té doby nepozbyl**
- **Další prameny – zákon č. 193/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů**
- **zákon č. 88/1990 Sb. (rehabilitace ve věcech státního občanství)**
- **všechny zákony upravující státní občanství od 18. století !!!**
- **Mezinárodní**
- **system MS po 1. světové válce (Versailles, St. Germain, Trianon)**
- **po 2. svět. válce smlouvy se SSSR a Maďarskem**
- **dále postupně již zrušené dvoustranné mezinárodní smlouvy (USA 169/1929, SSSR 47/1958, 71/1981, Maďarsko 37/1961, Polsko 71/1966, NDR 37/1974, Bulharsko 61/1975, Mongolsko 96/1985), ultraaktivní i nadále**
- **nyní vícestranné mezinárodní smlouvy regionální a univerzální (Evropská úmluva o státním občanství 76/2004 Sb.m.s., Úmluva o omezení případů bezdomovectví – č. 43/2002 Sb.m.s., Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti – č. 108/2004 Sb.m.s.)**
- **Judikatura – opět domácí, zahraniční, mezinárodní**
- **Judikatura správních soudů – zejména 2 As 31/2005-78**
- **Judikatura obecných soudů – ve věcech restitučních sporů**
- **Judikatura Ústavního soudu – abstraktní, konkrétní kontrola, ústavní stížnosti**
- **Judikatura soudů smluvních stran (dvoustranné smlouvy s ČR a předchůdci – typicky AFROYIM v. RUSK, 387 U.S. 253 (1967) - <http://supreme.justia.com/us/387/253/case.html>, laws.findlaw.com/US/387/253.html**

Ultraaktivita státoobčanských regulací

- § 1 odst. 2 ZSO

- **Rozdíl v pojmech**
- **Aktivita – retroaktivita - ultraaktivita**
- **Cesta nazpět – není rozhodující, že předpis již neplatí**
- **Pozor na mezinárodní smlouvy – podle čl. 10 Ústavy od 1. června 2002 mají aplikační přednost před ZSO a dalšími zákony, do té doby na základě aplikačního příkazu (odkazu) v samotném zákoně**

Východisko pro zjišťování státního občanství ČR

- **platný ZSS, určuje, kdo je k určitému rozhodnému dni (1.1.1993, 1.1.1969, 28.10.1918) státním občanem**
- **kdo jím toho dne není, musí prokázat, že jej od té doby nabyl**
- **kdo jím byl, musí prokázat, že jej od té doby nepozbyl**

1. krok - § 1 odst. 1 ZSO

2. krok - právní předpisy do 31.12.1992 (39/1969, mezinárodní smlouvy)

3. krok - právní předpisy do 31.12.1968 (194/1949, mezinárodní smlouvy)

4. krok - právní předpisy do 30.9.1949 (zejména 33/1945, mezinárodní smlouvy)

5. krok - právní předpisy do 29.9.1938 (zejména 152/1926, 236/1920, mezinárodní smlouvy musely být transformovány, čistý dualismus)

6. krok - právní předpisy do 28.10.1918 (zejména ABGB, uherské právo)

7. krok - právní předpisy do 31.12.1811 atd.

Zvláštní práva občanů ČR

- **Práva podmíněná státním občanstvím**
- **právo pobytu** na jejím území (čl. 14 odst. 4 Listiny, § 21 tr.z.);
- **právo účasti na správě veřejných záležitostí** (čl. 18, čl. 19, čl. 57, čl. 84, čl. 93, čl. 94 Ústavy ČR, čl. 20 odst. 2, čl. 21 Listiny) včetně **práva vystupovat ve prospěch zachování demokratického charakteru ČR** (čl. 23 Listiny);
- **možnost výkonu určitých povolání a činností** (čl. 26 odst. 4 Listiny *a contrario*).
- **právo na hmotné zabezpečení, ochranu zdraví, poskytnutí vzdělání** (čl. 30 odst. 1, 31, 33 odst. 2 Listiny);
- **právo na ochranu v zahraničí** (diplomatická ochrana) - § 6 ZZM
- **Povinnosti podmíněné státním občanstvím**
 - věrnost státu (§ 12 ZSO, § 91 tr.z.),
 - jeho obrana** (branný zákon)
 - dodržování jeho právních předpisů** i mimo její území (čl. 23 Listiny, tr. zákon) jako výraz *personální svrchovanosti*

Principy právní úpravy státního občanství ČR

- ***nepřípustnost apatristu (bezdomovectví)***

právní řešení situací státního občanství nemají vést k situaci, kdy někdo zůstane bez občanství nebo ho nenabude

Příklady: §§ 3 písm. b), 5, 16, 17, 26 ZSO, čl. 1 Úmluvy o omezení případů bezdomovectví, čl. 4 Evrop. úmluvy, čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, čl. 24 odst. 3 MPOPP

- ***vyloučení bipolarismu (dvojího a vícero občanství)***

není žádoucí, aby měl jedinec více občanství, protože to způsobuje potíže ve vztazích mezi státy, které jej budou považovat za svého příslušníka, původně to nebylo myslitelné (Spartan – Aténan, asi jako dnes spartan a slávista)

Příklady: § 5, 7/1b, 8/1b, 9/1c, 17, dřívější dvoustranné smlouvy o zamezení dvojího státního občanství
Čl.6 Úmluva 71/1966 s Polskem

Osoby, které ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy tato Úmluva vstoupí v platnost, nepodají prohlášení o volbě státního občanství, podrží výlučně státní občanství té Smluvní strany, na jejímž území mají trvalé bydliště v poslední den uvedené lhůty. Mají-li v tento den trvalé bydliště na území třetího státu, podrží výlučně státní občanství té Smluvní strany, na jejímž území měly trvalé bydliště bezprostředně před odjezdem za hranice; jestliže tyto osoby neměly takové bydliště, podrží výlučně státní občanství té Smluvní strany, které nabyly později.

- ***zabezpečení jednotného státního občanství rodičů a dětí***

- ZSO - § 3, 3a, 4, 4a, 9/1, 12/2, 16/3

- ***individuálního nabývání a pozbývání státního občanství***

- zejména hromadné pozbývání dnes nepřípustné – viz příklad úst. dekret č. 33/1945 Sb.

- ***výlučnosti státního občanství ČR*** – nepřihlíží se k jinému občanství

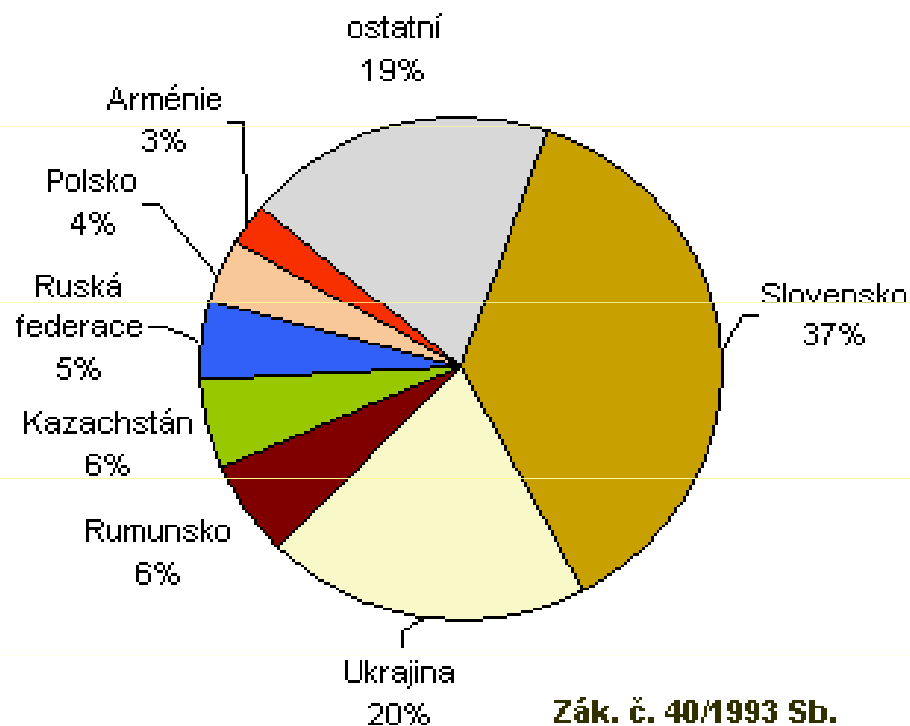
Filip-Státní občanství

Nabývání a pozbývání státního občanství ČR

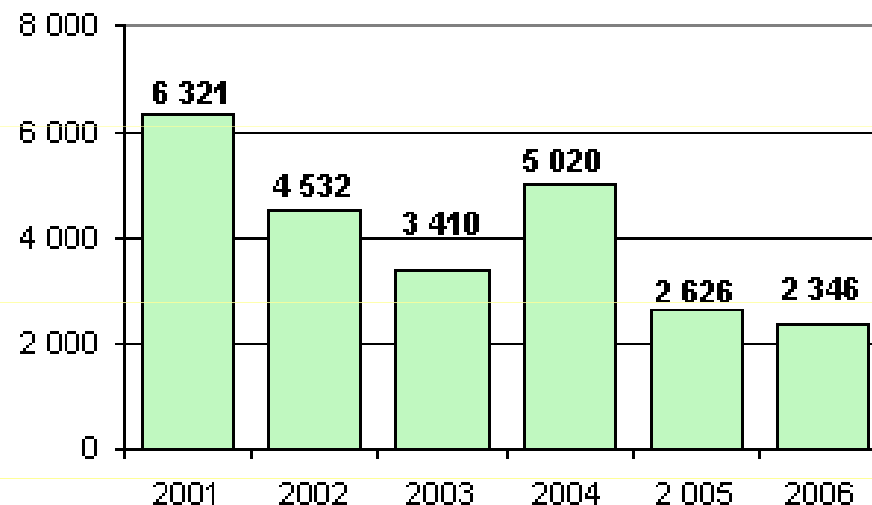
- **Ex lege, ex conventione nebo právní skutečnost**
- **Projev vůle jedince nebo státu**
- **Původní (originární) nebo odvozené (derivativní)**
- **Nabývání**
 - § 3 narození (naturální) - filiace
 - § 3a osvojení – adopce
 - § 4 uznání otcovství - nepravá legitimace
 - § 5 nalezení – sporný způsob (ficionální)
 - § 6 prohlášení o volbě (opce)
 - § 7 udělení (naturalizace)
 - § 18 sanace, náhrada vládního prohlášení
 - § 18a návrat ke koncepci 236/1920 Sb.
 - § 18b srovnání se 194/1999 Sb. (volba a udělení)
 - § 18c vyrovnání s křivdou z 1993, stal by se jinak občan
 - **193/1999 Sb.** prohlášení, náprava křivd podle 88/1990 Sb.
 - **V minulosti – ABGB, 236/1920, 152/1926 atd.**
 - jmenování do úřadu, živnost
 - služba ve vojsku
 - uzavření manželství (provádání) – jinak 102/1947
 - hromadné udělení (236/1920)
 - legitimace v pravém smyslu (sňatek)
- **Pozbývání**
 - prohlášení (vzdání se, negat. opce)
 - nabytí cizího státního občanství
 - **V minulosti**
 - uzavření manželství (provádání)
 - vystěhování se
 - odnětí správním aktem
 - zbavení soudním rozhodnutím
 - dosažením věku
 - vykonání vojenské služby
 - volba do Parlamentu cizího státu
 - transfer území

Statistika nabývání občanství ČR od 2001

Státní občanství ČR nabytá během roku 2006 podle předchozího státního občanství

Státní občanství ČR nabytá během let 2001-2006

Zák. č. 40/1993 Sb.
Zák. č. 193/1999 Sb.

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/nabyvani_obcanstvi

Jsem občanem ČR?

- **Kdo byl k 31.12.1968 občanem ČSSR**
- - narodil se na území státu a jeden z rodičů měl občanství
- - narodil se v cizině a oba rodiče měli občanství
- - narodil se v cizině a rodič, který měl občanství, do jednoho roku požádal radu ONV o souhlas s nabytím, který byl dán
- - byl jsem nalezen v útlém věku a jiné občanství nebylo zjištěno
- - uzavřela jsem sňatek s občanem a požádala o udělení státního občanství radu ONV a byl dán souhlas (též mé děti do 15 let spolu se mnou)
- - občanství mi uděleno na žádost
- **Kdo z občanů ČSSR získal občanství ČR k 1.1.1969**
- V době narození jsem byl občanem ČSR, ČSSR a občanství jsem nepozbyl; přitom -
- **Narodil jsem se do 31.12.1953 na území ČR = ANO** (nabývám samostatně, 15 let)
- **Narodil jsem se do 31.12.1953 v cizině**
- - a jsem k 1.1.1969 přihlášen na území ČR k trvalému pobytu = ANO (nabývám samostatně, 15 let)
- - nejsem přihlášen k 1.1.1969 ani v ČR, ani SR, ale moji rodiče (=oba) trvalý pobyt na území ČR
- - pokud ani to ne (např. poslední pobyt měli mí prarodiče), tak si mohu občanství ČR zvolit
- - pokud jsem nabyl občanství SR, mohl jsem si do 31.12.1969 zvolit občanství ČR
- **Narodil jsem se 1.1.1954 až 31.12.1992 na území ČR a**
- - alespoň jeden z rodičů má občanství ČR (druhý SR nebo tehdy cizinec)
- - když oba SR, NE, tak jsem SR
- **Narodil jsem se 1.1.1954 až 31.12.1992 na území SR a**
- - alespoň jeden z rodičů má občanství SR (druhý ČR nebo tehdy cizinec) = NE, jsem SR
- - oba rodiče jsou ČR = ANO, jsem ČR

Judikatura ÚS ve věcech státního občanství

Oblast abstraktní kontroly ústavnosti právní úpravy státního občanství

1. nález k problematice ústavnosti řešení rozpadu ČSFR a občanství **207/1994 Sb.**
2. nález k problematice § 17 ZSO - **6/1996 Sb.** (sv. 4, č. 74)
3. **nález č. 121/1996 Sb.** (sv. 5, č. 21) - úst.konf. výklad. nejen pozbytí a nabytí, nýbrž i nepozbytí stačí k restituci
4. nález č. **185/97 Sb.** (sv. 8, č. 67) - podmínka státního občanství není diskriminační
5. **nález č. 234/1999 Sb.** (Pl. ÚS 24/98, sv. 15, č. 127) - Zde ÚS stojí na stanovisku, že pokud někdo neměl pobyt do stanovené doby a současně neměl občanství (to získal až po uplynutí původní prekluzivní lhůty pro podání žádosti o restituci), tak restituovat nemůže, protože zrušení podmínky pobytu na území ČR nemělo vliv na požadavek splnění občanství v původní lhůtě
6. **vazba občana se státem** - nález Pl. ÚS 66/04 č. **434/2006 Sb.** k eurozatykači

7. Oblast ústavních stížností

8. **nálezy k občanství Ing. P.U. - IV. ÚS 34/97** (sv. 8, č. 49) a podobná k zachování občanství ČR (do 194/1999 Sb.)
9. **nálezy k otázce občanství v restitučních předpisech,**
10. **IV. ÚS 215/94** (sv. 3, č. 30) - kdo občan SR a podal do 31.12.92, má nárok na restituci
11. **lex Walderode II. ÚS 326/98**, (sv. 22, č. 88, 13.6.2001) – vyloučena zpětná působnost zákona č. 30/1996 Sb.,
12. **IV ÚS 114/96** (sv. 9, č. 114) Czernin, nutnost dokončit řízení z roku 1945
13. **II. ÚS 307/97 (sv. 14, č. 75)** vymezil, kdy platil válečný stav
14. **I. ÚS 98/04** Salm, význam aktu vydané v době blízké rozhodným skutečností
15. **oblast zjišťování státního občanství** – senátní volby 1996, např. IV ÚS 275/96 - sv. 6, č. 104, IV. ÚS 276/96 - sv. 6, č. 105, I. ÚS 277/96 - sv. 6, č. 106, III. ÚS 276/96 - sv. 6, č. 108
16. **I. ÚS 147/03** Nedohledání příslušného rozhodnutí, resp. celého spisu, nemůže svědčit ve prospěch žádné ze stran. Současně však jde k tíži státu
17. **nález I. ÚS 294/06** Rozhodný okamžik, ke kterému musí být podmínka státního občanství splněna je dán tím, že ÚS posuzuje rozhodnutí soudu ve správním soudnictví, ve kterém soudy kromě jiného posuzují zákonnost správních rozhodnutí, tj. podle stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 s.ř.s.). Přezkoumává-li následně ÚS rozhodnutí správního soudu, musí on nutně vycházet z takto vymezeného časového hlediska.